

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

Tutkimuseettinen neuvottelukunta

Toimintakertomus | 2018

www.tenk.fi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta

Toimintakertomus | 2018

1 | NEUVOTTELUKUNNAN KOKOONPANO JA KOKOUKSET

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) asettama asiantuntijaelin, joka käsittelee tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Sen tehtävänä on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä ja ennaltaehkäistä tutkimusvilppiä (Asetus tutkimuseettisesta neuvottelukunnasta 1347/1991). OKM asettaa TENKin jäsenet tiedeyhteisön esityksestä kolmivuotiskausiksi.

Neuvottelukunnan toimikaudella 1.2.2016 - 31.1.2019 puheenjohtajana toimi kansleri emerita **Krista Varantola** Tampereen yliopistosta ja varapuheenjohtajana yliopistonlehtori **Pekka Louhiala** Helsingin yliopistosta. Heidän lisäksi neuvottelukunnassa oli kahdeksan muuta jäsentä:

- Johtava tutkija **Kari Hämäläinen**, VATT
- Vanhempi tutkija **Jyrki Kettunen**, Arcada
- Professori **Erika Löfström**, Helsingin yliopisto, Tallinnan yliopisto
- Professori **Rainer Oesch**, Helsingin yliopisto
- Professori **Riitta Salmelin**, Aalto-yliopisto
- Ohjelmapäällikkö **Sirpa Thessler**, Luonnonvarakeskus
- Professori **Risto Turunen**, Itä-Suomen yliopisto
- Lakimies **Meri Vannas**, Suomen Akatemia

Neuvottelukunnan sihteerinä toimi TENKin pääsihteeri, dosentti **Sanna Kaisa Spoof**.

Neuvottelukunta kokoontui vuoden aikana kuusi kertaa. Joulukuun kokous järjestettiin TENKin Joensuun-vierailun 10.–11.12.2018 yhteydessä.

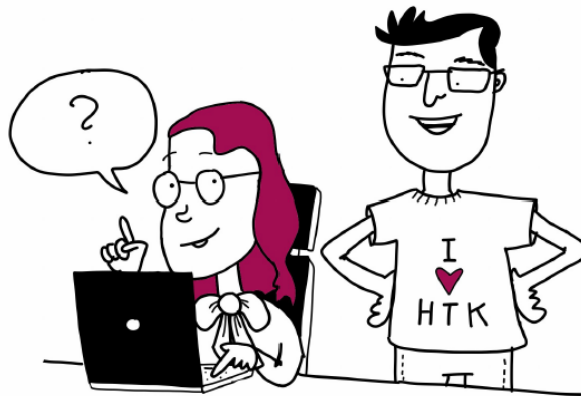

2 | ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA, TAPAHTUMAT JA KOULUTUS

Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)

TENKin ennaltaehkäisevään eettiseen ohjeistukseen *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012* ovat sitoutuneet kaikki yliopistot, ammattikorkeakoulut ja lähes kaikki julkisen rahoituksen piirissä olevat tutkimuslaitokset, Suomen Akademia, Business Finland ja Valtioneuvoston kanslia. Vuoden 2018 lopussa allekirjoittajatahoja oli yhteensä 81. Kolmikielinen *Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)* -ohje on tilattavissa maksutta TENKin toimistolta ja sen pdf-versio löytyy osoitteesta www.tenk.fi. HTK-ohjeen piirissä on arviolta 25 000–30 000 yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimushenkilökunnan jäsentä.¹

TENK jatkoi HTK-prosessin kehittämistyötä laatimalla sitoutuneiden organisaatioiden käyttöön HTK-ilmoitusten lomakemallin. TENK vastasi näin yliopistojen ja muiden tutkimusorganisaatioiden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön esittämään tarpeeseen, että tiedevilpistä ilmoittamista voitaisiin yksinkertaistaa ja HTK-ilmoituksen laatimista helpottaa. Lomakkeen laatineen HTK-prosessin kehittämistyöryhmän puheenjohtajana toimi Krista Varantola ja jäseninä olivat Pekka Louhiala, Riitta Salmelin, Meri Vannas sekä Helsingin yliopiston kanslerinsihteeri **Sakari Melander**.

Yhteistyössä Vastuullisen tieteen kanssa TENK tuotti lyhyen opetusvideon HTK-loukkausepäilyjen käsittelemisestä Suomessa.

¹ Vipunen - Opetushallinnon tilastopalvelu – Tutkimus- ja kehittämistoiminta, <https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Tutkimus--ja-kehitysty%C3%B6.aspx>

Vuoden 2018 loppuun mennessä TENKin käynnistämässä tutkimusetiikan tukihenkilöjärjestelmässä oli mukana yhteensä 64 tutkimusorganisaatioita ja tukihenkilöitä oli yhteensä 124. Tukihenkilöt antoivat neuvontaa tapauksissa, jotka liittyivät erityisesti plagiointiin ja kirjoittajuuskiistoihin. Tutkimusetiikan tukihenkilökoulutukset järjestettiin touko- ja marraskuussa.

Vastuullinen tiede -hanke

TENK toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Vastuullinen tiede -hanketta yhdessä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) kanssa. Hankkeessa tuotettu vastuullinentiede.fi on opas tutkimusetiikan ja tiedeviestinnän hyviin käytänteisiin suomalaisessa tiedeyhteisössä. Sivusto julkistettiin Etiikan päivässä 15.3.2018 ja siitä julkaistiin myös ruotsin- ja englanninkieliset versiot.

Vastuullinentiede.fi-sivusto julkistettiin Etiikan päivässä 15.3.2018.

Vastuullinen tiede -hankkeen myötä valmistui TENKin suositus *Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositukset 2018. Tekijyydestä syntyvien kiistojen ehkäisemiseksi suosituksessa korostetaan, että tekijyyden periaatteista sovittaisiin hyvissä ajoin ja mielellään kirjallisesti. Suosituksen laatineen työryhmän

puheenjohtajana toimi Pekka Louhiala. Suositukset luovutettiin opetusministeri **Sanni Grahn-Laasoselle** 24.1.2018. Suositukset julkaistiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Tieteellisten julkaisujen tekijyydestä sopiminen -suosituksen luovutustilaisuus 24.1.2018. Kuvassa (vas.) TENK puheenjohtaja Krista Varantola, opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen ja TJNK puheenjohtaja Risto Nieminen.

Yhteistyössä Vastuullisen tieteen kanssa TENK tuotti myös lyhyen opetusvideon HTK-loukkausepäilyjen käsittelemisestä Suomessa. Video on tarkoitettu koko suomalaisen tiedeyhteisön käyttöön ja se on saatavilla sekä suomeksi että englanniksi. Video on katsottavissa TENKin verkkosivuilla.

Ensimmäinen kansallinen tutkimusetiikan barometrikysely valmisteltiin vuoden 2018 aikana TENKin, Vastuullisen tieteen ja Vaasan yliopiston yhteistyönä. Kyselyllä selvitetään hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia suomalaisessa tutkimusmaailmassa.

Tapahtumat

Vuonna 2018 TENK järjesti useita tutkimusetiikan alan tilaisuuksia. Vuosittainen Etiikan päivä -seminaari järjestettiin 15.3.2018 Tieteiden talolla Helsingissä. Seminaarin aiheina olivat uusi EU:n tietosuoja-asetus sekä vastuullisen tieteen haasteet. TENK järjestää Etiikan päivän yhteistyössä kansallisten eettisten neuvottelukuntien kanssa. (LIITE 4)

TENK järjesti lokakuussa kaksi keskustelutilaisuutta: 29.10.2018 järjestettiin keskustelutilaisuus uudistettavasta eettisen ennakkoarvioinnin ohjeistuksesta ja 30.10.2018 hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsittelyprosessin kehittämisestä. Molemmat tilaisuudet olivat Tieteiden talolla Helsingissä. (LIITE 5)

Edellä mainittujen seminaarien esityksiä ja videoita on julkaistu TENKin verkkosivuilla.

3 | HYVÄN TIETEELLISEN KÄYTÄNNÖN (HTK) LOUKKAUSEPÄILYJEN KÄSITTELEMINEN

3.1. TENKille ilmoitetut HTK-loukkausepäilyt ja todetut loukkaukset

Vuonna 2018 Suomen yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut HTK-ohjeeseen sitoutuneet tutkimusorganisaatiot ilmoittivat TENKille 24 uudesta hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilystä ja 16 HTK-loukkausepäilystä, jotka koskivat ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetöitä.

Epäilyt selvitettiin siinä organisaatiossa, missä epäilyn alainen tutkimus tai opinnäyte oli tekeillä tai tehty.

TENKille saapuneiden ilmoitusten mukaan vuoden 2018 aikana tutkimusorganisaatioissa saatettiin päätökseen 27 HTK-prosessia, joista osa oli käynnistynyt jo aiemmin. Näistä tutkituista tapauksista 11:ssä todettiin hyvän tieteellisen käytännön loukkaus: viidessä oli kyseessä vilppi ja seitsemässä piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä (yhdessä tapauksessa todettiin sekä vilppi että piittaamattomuus). Lisäksi ammattikorkeakouluissa saatettiin päätökseen seitsemän HTK-prosessia, joissa kaikissa todettiin HTK-loukkaus (vilppi).

Todettujen HTK-loukkaustapausten tapauslyhennelmät esitetään kohdassa 3.2.

TENKILLE ILMOITETUT HTK- LOUKKAUSEPÄILYT JA TODETUT HTK- LOUKKAUKSET, LKM (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien ilmoitus- ten osuus kokonaislukumäärästä)		2018	2017	2016	2015	2014
Tutkimusorganisaatioiden ilmoitukset uusista HTK-loukkausepäilyistä		40 (16)	21	20	24	23
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK- prosessit, joissa todettiin HTK-loukkaus*	<i>Vilppi</i>	12 (7)	1	2	4	5
	<i>Piittaamatto- muus</i>	7 (0)	4	1	3	1
Tutkimusorganisaatioissa päätökseen saadut HTK-prosessit, joissa ei todettu HTK-loukkausta*		15 (0)	17	16	17	15

*) Luvussa mukana myös ennen ko. vuotta ilmoitettuja tapauksia, jotka on saatu päätökseen ko. vuonna.

3.2. Tutkimusorganisaatioissa todetut HTK-loukkaukset

Tapaus 1: Tutkittavien huolimaton anonymisointi oli piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä

Yksityishenkilö A oli havainnut ammattikorkeakoulu X:n julkaisusarjassa artikkelin, joka käsitteli arkaluontoista aihetta ja josta A oli anonymisoinnista huolimatta helposti tunnistettavissa. Teoksen toimituksesta vastasi kaksi tutkijaa ammattikorkeakouluista X ja Y, mutta kumpikaan organisaatio ei katsonut tarvetta aloittaa asiassa HTK-prosessia. Vasta TENKin asiassa antaman lausunnon jälkeen ammattikorkeakoulu X käynnisti varsinaisen tutkinnan. Tutkinnassa todettiin artikkelin toimittajien syyllistyneen piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, mikä ilmeni huolimattomuutena tutkittavien anonymisoinnissa. Alkuperäinen julkaisu pyydettiin poistamaan kirjastoista ja julkaistiin uudelleen ilman A:ta koskevia osioita.

Tapaus 2: Epäiltyä plagiointia ammatillisessa lisensiaatintyössä ei pidetty vilppinä

Tutkija A epäili henkilön B plagioineen ammatillisessa lisensiaatintyössä hänen väitöskirjaansa. Yliopisto käsitteli ensimmäisen selvityspyynnön vain tiedekuntatasolla eikä asiassa katsottu aihetta lisäselvityksiin. Tutkija A teki vuotta myöhemmin uuden ilmoituksen, jonka perusteella yliopisto käynnisti esiselvityksen ja sen jälkeen varsinaisen tutkinnan. Tutkintaryhmä päätyi katsomaan, että B:n lisensiaatintyössä ei ollut kaikilta osin noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkintaryhmä ei kuitenkaan havainnut tapahtuneen tieteellistä vilppiä, vaan HTK-loukkauksen katsottiin johtuneen huolimattomuudesta ja kirjoittamisen kömpelyydestä. B:lle annettiin huomautus hyvän tieteellisen käytännön noudattamatta jättämisestä.

Tapaus 3: Yliopistotutkijat syyllistyivät piittaamattomuuteen jättäessään mainitsematta kuvion tekijät

Ammattikorkeakoulun X opiskelijat A ja B epäilivät yliopiston Y yliopistonlehtori C:n ja tohtorikoulutettava D:n anastaneen heidän yhteiskuntatieteiden alan tutkimussuunnitelmaansa sisältyneen kuvion ja julkaisseen sen omissa nimissään ilman viittausta A:han ja B:hen. Esiselvityksen perusteella yliopisto Y katsoi C:n ja D:n syyllistyneen piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä, joka ilmeni muiden tutkijoiden osuuden vähättelynä jättämällä mainitsematta alkuperäisen kuvion tekijät.

Tapaus 4: Osa tutkimusryhmän jäsenistä syyllistyi piittaamattomuuteen julkaisemalla yhteisiä tuloksia omissa nimissään

Tutkija A epäili, että hänen eräässä päätyneessä tekniikan alan tutkimusprojektissa tuottamia aineistoja oli julkaistu samassa projektissa työskennelleiden tutkijoiden B, C ja D yhteisartikkelissa ilman A:n suostumusta. Kyseinen artikkeli oli myös osa B:n artikkeliväitöskirjaa. Yliopisto suoritti asiassa esiselvityksen, jonka pohjalta se katsoi, että B ja C olivat syyllistyneet piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä raportoimalla tutkimustuloksia harhaanjohtavasti, laiminlyömällä muiden kirjoittajien huomioon ottamisen ja epäasiallisesti vaikeuttamalla A:n työtä. Heidän katsottiin myös syyllistyneen muuhun epäasialliseen menettelyyn antamalla osin harhaanjohtavia tietoja tutkimuksen suorittamisesta. D:n ei todettu syyllistyneen HTK-loukkaukseen.

Tapaus 5: Pro gradu -tutkielman viittauskäytäntöjen puutteet katsottiin HTK-loukkaukseksi

Yliopisto päätti aloittaa esiselvityksen mediassa esitettyjen plagiointiepäilyjen pohjalta. Epäily koski 15 vuotta aiemmin hyväksyttyä kasvatustieteiden alan pro gradu -tutkielmaa. Esiselvityksen perusteella tutkielman laatineen maisteri A:n viittauskäytännöissä havaittiin puutteita, joita A perusteli huolimattomuudella ja tietämättömyydellä. Rehtori kuitenkin katsoi päätöksessään, että tahattomuudesta huolimatta, A oli syyllistynyt HTK-loukkaukseen. Koska kyseessä oli opinnäytetyö ja sen rajattu osio, ei loukkausta kuitenkaan pidetty luonteeltaan erityisen vakavana.

Tapaus 6: Tutkimusryhmän jäsen syyllistyi piittaamattomuuteen julkaistessaan ryhmän tuloksia omissa nimissään

Luonnontieteiden alan tutkijat A ja B epäilivät samassa tutkimusryhmässä olleen C:n julkaisseensa omissa nimissään artikkelin, johon C oli kopioinut ryhmän julkaisematta jääneen käsikirjoituksen tekstejä ja tutkimustuloksia. Esiselvityksen perusteella yliopisto katsoi, että C:n artikkeli sisälsi niin paljon aineistoa tutkimusryhmän julkaisemattomasta käsikirjoituksesta, että kaikki sen kirjoittajat olisi pitänyt nimetä C:n artikkelin kirjoittajina. Esiselvityksessä ei löytynyt viitteitä laajemmasta vilpistä, mutta yliopisto suoritti asiassa kuitenkin myös varsinaisen tutkinnan. Tutkintaryhmä yhtyi esiselvityksen tuloksiin ja katsoi C:n syyllistyneen HTK-loukkaukseen julkaitessaan artikkelin omissa nimissään mainitsematta muita sen laatimiseen osallistuneita henkilöitä.

Tapaus 7: Pro gradu -tutkielmassa paljastui alkuperäistä epäilyä laajempaa plagiointia

Yksityishenkilö epäili yliopistossa 15 vuotta aiemmin hyväksytyn maisteri A:n pro gradu -tutkielman sisältäneen plagiointia. Yliopisto oli jo aiemmin antanut päätöksen koskien samaa tutkielmaa (ks. tapaus 5), mutta katsoi uuden epäilyn alkuperäistä laajemmaksi ja käsitteli sen uudessa HTK-prosessissa. Esiselvityksen perusteella todettiin tutkielman lähdeluettelon sisältävän lähteitä, joita ei ole mukana tekstissä, ja toisaalta huomattava osa tekstissä siteeratuista lähteistä puuttui lähdeluettelosta. Tältä osin A:n katsottiin syyllistyneen piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Viittausten suhteen esiselvitys löysi huomattavasti enemmän puutteita kuin aiemmin suoritettu esiselvitys, ja A:n katsottiin esittäneen harhaanjohtavasti omissa nimissään myös toisten tuloksia ja johtopäätöksiä. Yliopisto totesi päätöksessään A:n siis syyllistyneen sekä piittaamattomuuteen että vilppiin.

Tapaus 8: Yhteisartikkelin lähettäminen julkaisijalle ilman muiden kirjoittajien suostumusta oli piittaamattomuutta

Lääketieteen professori A epäili post-doc-tutkijan B lähettäneen tutkimusryhmän yhteisartikkelin julkaisijalle ilman kaikkien kirjoittajien suostumusta ja nimesi itsensä vastaavaksi kirjoittajaksi ilman vastuullisen tutkijan, prof. A:n suostumusta. B puolestaan syytti A:ta artikkelin julkaisun viivästyttämisestä. Yliopisto katsoi päätöksessään B:n syyllistyneen HTK-loukkaukseen, joka ilmeni toisen tutkijan työn viivyttämisenä ja muuna epäasiallisena vaikeuttamisena. Vakavuutensa vuoksi B:n vastuuton menettely voitiin yliopiston mielestä katsoa piittaamattomuudeksi hyvästä tieteellisestä käytännöstä.

Tapaus 9: Yhteisartikkelin tulosten julkaiseminen toisessa artikkelissa oli sekä plagiointia että itseplagiointia

Yhteiskuntatieteiden alan artikkeli 1:n julkaisseet kolme tutkijaa havaitsivat artikkelin neljäntenä kirjoittajana olleen tutkija A:n julkaisseen samat tutkimustulokset myös toisessa artikkelissa. Artikkelissa 2:ssa oli A:n lisäksi kirjoittajina B ja C. Artikkelissa 1:tä tai sen kirjoittajia ei mainittu artikkelissa 2:ssa kertaakaan. Yliopiston suorittaman esiselvityksen perusteella A:n todettiin syyllistyneen sekä plagiointiin että ns. itseplagiointiin, koska plagioinnin kohteena oli sekä toisten kirjoittama teksti että myös A:n oma teksti. Artikkelissa 2:n kirjoittajilla B ja C ei katsottu olevan osuutta HTK-loukkaukseen.

Tapaus 10: Pro gradu -tutkielmassa käytettiin toisen tutkielman viittauksia alkuperäislähteisiin

Yliopiston ulkopuolinen henkilö A epäili, että hänen opinnäytetyötään oli plagioitu maisteri B:n humanistis-yhteiskuntatieteellisen alan pro gradu -tutkielmassa. A esitti epäilynsä B:n tutkielman tarkastajille, jotka tekivät asiasta HTK-ilmoituksen. Yliopiston suorittamassa esiselvityksessä selvisi, että B oli ottanut A:n tutkielmasta suoria lainauksia, mutta viitannut vain A:n käyttämiin alkuperäislähteisiin jättäen viittaamatta A:n tutkielmaan. Päätöksessään yliopisto katsoi B:n syyllistyneen luvattomaan lainaamiseen, joka on vilppiä. Tekoa ei kuitenkaan pidetty törkeänä, vaan huolimattomuudesta tehtynä, ja se rajoitui tutkielman yhteen alalukuun.

Tapaus 11: Pro gradu -tutkielmassa todettiin plagiointi

Korkeakoulu käynnisti esiselvityksen koskien A:n pro gradu -tutkielmassa epäiltyä plagiointia. Päätöksessään korkeakoulu katsoi, että A oli sanoja ja sanajärjestyksiä muokaten

kopioinut tekstiä maistereiden B ja C pro gradu -tutkielmista ja esittänyt sen omanaan. A:n todettiin syyllistyneen vilppiin tieteellisessä toiminnassa.

Tapaukset 12–18 koskivat ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyössä todettua plagiointia.

3.3. TENKiltä pyydetty ja TENKin antamat HTK-lausunnot

Vuonna 2018 TENK vastaanotti 16 hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyihin liittyvää lausuntopyyntöä. Kahdessa tapauksessa lausuntoa ei annettu. TENK antoi yhteensä yhdeksän HTK-lausuntoa vuonna 2018.

TENKIN LAUSUNNOT, LKM (suluissa YAMK-opinnäytteitä koskevien lausuntopyyntöjen ja lausuntojen osuus kokonaislukumäärästä)	2018	2017	2016	2015	2014
Vastaanotetut uudet HTK-prosessiin liittyneet lausuntopyynnöt	16 (2)	9	9	11	11
Annetut HTK-prosessiin liittyneet lausunnot; mukana myös eri lausuntopyyntöjä kuin ed. kohdassa	9 (0)	10	8	8	4
Muut kuin HTK-prosessiin liittyneet asiantuntijalausunnot	2	1	1	-	-

Seuraavassa lyhennelmät TENKin vuonna 2018 antamista HTK-lausunnoista:

Lausunto 1 (TENK 2018:1): Tutkimushankkeiden johtamisessa oli puutteita, mutta ei piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä

Yliopiston entinen tohtoriopiskelija A pyysi TENKiltä näkemystä tapaukseen, jonka selvittäminen oli yliopistossa alkanut jo vuonna 2014. TENK antoi asiassa vuonna 2016 ensimmäisen lausunnon, jonka mukaan yliopiston oli suoritettava varsinaiseen tutkinta luonnontieteen alan laitoksen epäselvien julkaisukäytäntöjen selvittämiseksi. Suoritetussa varsinaisessa tutkinnassa ei todettu HTK-loukkausta.

Uudessa lausuntopyynnössä A toivoi TENKin näkemyksen siihen, oliko varsinainen tutkinta huomioinut riittävästi hänen osuutensa opiskelija B:n diplomityön taustalla olevan tutkimuksen toteuttamiseen. A myös edelleen kyseenalaisti laitoksen tutkimushankkeissa tuotettujen artikkelien tekijyyksymyksiin liittyvät ratkaisut sekä asiaa selvittäneen tutkintaryhmän kokoonpanon ja pätevyyden.

Lausunnossaan TENK korosti tutkimushankkeiden johtajien vastuuta ja totesi, että johtamisessa oli ollut ilmeisiä puutteita. Tutkimusryhmän vastuuta, velvollisuuksia tai tekijyyttä koskevia kysymyksiä ei oltu määritelty tai kirjattu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. TENKille toimitetun aineiston perusteella ei kuitenkaan voinut kiistattomasti näyttää toteen, että asiavyyhteen liittyvät teot olisivat olleet tiedeyhteisön tietoista harhauttamista. TENKin näkemyksen mukaan teot eivät myöskään osoittaneet sellaista törkeysastetta, että niiden voitaisiin kiistatta katsoa olleen piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä. TENKille toimitetun aineiston perusteella ei myöskään voinut päätellä kenenkään tutkintaryhmän jäsenen olleen esteellinen. TENK katsoi, että HTK-tutkinta on suoritettu yliopistossa asianmukaisesti HTK 2012 ohjetta noudattaen.

Lausunto 2 (TENK 2018:2): Epäilty tutkimustulosten vääristely osoittautui näkemyseroksi

Dosentti A oli esittänyt yliopiston rehtorille epäilyn, että lääketieteen alan tarkastettavana olevassa väitöskirjassa esiintyy sekä havaintojen vääristelyä että vääriä tietoja, jotka loukkaavat tutkimuksen kohteena olevaa potilasryhmää. Samasta asiasta yliopistoon oli yhteydessä myös alan potilasjärjestö. Yliopiston rehtori katsoi, että kyseessä oli yhdestä lauseesta syntynyt näkemysero, eikä asia kuulunut HTK-ohjeen piiriin. Lisäksi väittelijä oli korjannut kyseisen, monitulkintaiseksi osoittautuneen kohdan erratumilla sähköiseen väitöskirjaansa. A oli tyytymätön sekä asian käsittelyyn yliopistossa että siihen, että asiassa ei käynnistetty HTK-esiselvitystä.

TENK yhtyi yliopiston arvioon, jonka mukaan kyseessä ei ollut HTK-ohjeen soveltamisalaan kuuluva tutkimuseettinen asia. Lausunnossaan TENK kuitenkin huomautti yliopistolle, että vastoin HTK-ohjetta se käsitteli asiaa ensin tiedekuntatasolla eikä ilmoittanut HTK-prosessin käynnistämättä jättämisestä TENKille.

Lausunto 3 (TENK 2018:3): Tutkijan oikeudesta toimittajastatukseen tuli käynnistää esiselvitys

Tutkija A katsoi, että koska häntä ei mainittu yhtenä toimittajista eräässä yliopisto X:n julkaisemassa, kasvatustieteen alan tutkimusryhmän työhön perustuneessa kokoomateoksessa, teoksen muut toimittajat syyllistyivät piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. A oli jättäytynyt pois kyseisestä tutkimusryhmästä ennen teoksen julkaisemista, koska oli riitautunut ryhmän johtajan kanssa. A oli tyytymätön siihen, että yliopisto ei käynnistänyt asiassa HTK-esiselvitystä. Yliopiston mukaan A ei ollut osallistunut teoksen toimitustyöhön, koska työ oli tehty hänen irtisanoutumisensa jälkeen. Lisäksi A mainittiin teoksen alkusanoissa.

TENKin mukaan A:n tekemässä HTK-ilmoituksessa tuotiin selkeästi esille tutkimuseettinen epäily. Epäily oli perusteltu, eikä se ollut TENKille toimitetun aineiston valossa ilmeisen aiheeton. Lisäksi yliopisto päätti asiasta ilman asian selvittämistä tai asianosaisten kuulemista. Näin ollen TENK katsoi, että yliopiston tuli käynnistää asiassa HTK-prosessin mukainen esiselvitys. HTK-loukkaukseen TENK ei ottanut kantaa, koska sitä ei ollut ensin selvitetty HTK-prosessissa.

Yleisellä tasolla TENK totesi lausunnossaan, että esiselvityksen tekeminen on tärkeää osapuolten oikeusturvan kannalta ja myös siltä kannalta, miten oikeudenmukaiseksi ilmoituksen tekijä tutkintamenettelyn kokee.

Lausunto 4 (TENK 2018:4): Saman aihealueen tutkiminen ei velvoittanut viittaamaan tutkimukseen

Humanistisen alan tutkijat A ja B katsoivat, että eri tieteenalan, mutta saman aihealueen tutkijan C olisi tullut viitata heidän julkaisuunsa väitöskirjassaan. He perustelivat näkemystään pitkäaikaisella ystävyydellä ja oleskelulla samalla tutkimusalueella. A ja B katsoivat, että C oli saanut idean väitöstutkimukseensa heiltä. Lisäksi he katsoivat, että C:n väitöskirjan johtopäätösten olevan suurelta osin kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa jo aiemmin esitettyä tietoa.

Yliopiston suorittaman esiselvityksen mukaan näyttöä plagioimisesta tai anastamisesta ei ollut.

Lausuntopyynnössään A ja B eivät täsmentäneet mitään erityistä ideaa tai kohtaa C:n väitöskirjassa, jonka katsovat anastetuksi vaan katsoivat väitöskirjan idean olevan peräisin

heiltä. TENKin näkemyksen mukaan saman aihealueen tutkiminen ollut itsessään yksilöitävissä oleva tutkimusidea, sillä tätä samaa aihetta on kansainvälisesti tutkittu pitkään eri tieteenaloilla. Teosten yhteneväisyys selittyy tällä yhteisellä aihepiirillä. Myöskään ystävyyssyys ei ole peruste viittaamiselle.

Laajempaan anastusväitteeseen liittyen oli kyse TENKin näkemyksen mukaan väitöstyön yleiseen laatuun liittyvästä kritiikistä. Tämän TENK katsoi olevan tieteellinen kiista eikä se näin ollen ottanut siihen kantaa. Näin ollen TENK katsoi, että C ei ollut väitöskirjassaan syyllistynyt A:n ja B:n esittämiin HTK-loukkauksiin ja yliopisto oli selvittänyt asian HTK-ohjeen mukaisesti.

Lausunto 5 (TENK 2018:5): Kuvion puutteellinen lähdemerkintä ei ollut piittaamattomuutta

Lääke- ja terveystieteiden alalla toimiva yhdistys epäili, että sen alaan liittyvässä väitöskirjassa esiintyi plagiointia. Kyse oli erään teoreettisen mallin ja väitöskirjan yhden kuvion samankaltaisuuksista. Yhdistys oli ilmoittanut asiasta ennen väitöstilaisuutta väittelijälle, tämän ohjaajalle ja a.o. tiedekunnalle. Yliopisto käsitteli asian tiedekuntatasolla lähinnä tekijänoikeuden näkökulmasta. TENK totesi asiaa käsitelleessä 1. lausunnossaan, että kaikki väitöskirjakäsikirjoituksiin kohdistuneet tutkimuseettiset epäilyt tulee saattaa HTK-prosessiin, jos väittelylupa on jo myönnetty. Näin ollen yliopiston tuli käynnistää asiassa uusi, HTK-prosessin mukainen tutkinta. (TENK 2017:6)

Tutkintaryhmän raportin mukaisesti yliopisto päätti, että väitöskirjan kiistanalainen kuvio on itsenäinen tieteellinen kokonaisuus, johon ei ollut tarvinnut sisällyttää viittauksia. Lisäksi väitöskirjassa oli riittävällä tavalla tuotu esiin sen suhde e.m. teoreettiseen malliin. Yhdistys ei ollut kuitenkaan tyytyväinen tähän päätökseen vaan pyysi asiasta TENKin lausunnon.

Lausunnossaan TENK yhti yliopiston näkemykseen siitä, että HTK-loukkausta ei ollut tapahtunut. TENKin mukaan olisi ollut kuitenkin toivottavaa viitata keskeiseen lähteeseen myös väitöskirjan johtopäätösosiossa esitetyssä kuviossa. Se, että viittausmerkintä puuttui, ei kuitenkaan täyttänyt HTK-ohjeen mukaisen piittaamattomuuden, lähinnä muiden tutkijoiden työn vähättelyn tai puutteellisen viittaamisen, tunnusmerkistöä.

Lausunto 6 (TENK 2018:6): Tutkimusidean anastamis- ja plagiointiväitteet olivat aiheettomia

Humanistisen alan lisensiaatti A esitti, että hänen väitöskirjansa ohjaaja, professori B, olisi syyllistynyt sekä A:n tutkimussuunnitelman plagiointiin että ohjauskeskusteluissa A:n esittämien tutkimusideoiden anastukseen. Näitä ideoita hyväksi käyttäen B olisi saanut huomattavia hankerahoituksia. A perusti väitteensä näitä hankepäätöksiä koskeneisiin julkisiin kuvauksiin ja uutisointeihin. Yliopiston rehtori päätti asianomaisia kuultuaan, että epäily oli aiheeton, sillä itse hankkeet erosivat täysin A:n tutkimussuunnitelmasta. A oli tyytymätön siihen, että asiassa ei käynnistetty HTK-esiselvitystä

TENK totesi lausunnossaan, että hankekuvaustekstit eivät yksin riitä todistusaineistoksi vakavissa tiedevehkeepäilyissä. Myöskään A ei ollut osoittanut, missä kohdissa B:n tieteilistä tuotantoa hän katsoi plagiointia esiintyvän. TENKin mukaan A:n epäily ei ollut kuitenkaan sillä tavalla perätön, etteikö myös esiselvityksen käynnistämiseen olisi löytynyt perusteita. Koska yliopiston TENKille asiasta laatima vastine oli perusteellinen ja kattava, esiselvityksen käynnistäminen ei olisi tuottanut enää olennaisesti uutta, asian ratkaisemiseksi tarvittavaa tietoa. Päättäessään olla käynnistämättä HTK-esiselvitystä yliopiston rehtori toimi HTK 2012 -ohjeen suomissa rajoissa.

Lausunto 7 (TENK 2018:7): Julkaisun tekijäroolien selvittämiseksi oli käynnistettävä varsinainen tutkinta

Tekniikan alan hankkeessa tutkimusapualisena työskennellyt A huomasi työsuhteensa päätyttyä hankkeen johtajan ja hankkeessa tohtoriopiskelijan työskennelleen B:n julkaiseen artikkelin, joka hänen mukaansa perustui hänen työsuhteessa tekemiinsä mittauksiin ja analyysiin. A:ta ei oltu mainittu tekijänä artikkelin kirjoittajalistassa. Yliopistossa suoritettuna esiselvityksen mukaan hyvää tieteellistä käytäntöä ei oltu loukattu sillä sen käytänteiden mukaan ulkopuolisella rahoituksella toteutetuissa hankkeissa tutkijoiden oikeudet tutkimusaineistoihin ja -tuloksiin siirretään yliopistolle. Lisäksi yliopisto katsoi, että A ei ollut osallistunut riittävän merkittäväällä panoksella tutkimustyön suunnitteluun, ideointiin, tutkimuksen käytännön toteutukseen, tutkimusaineiston analyysiin tai tutkimustulosten julkaisuun tullakseen merkityksi julkaisun kirjoittajalistaan.

Yliopiston päätöksessä rinnastettiin toisiinsa tekijänoikeus ja oikeus tulla mainituksi tieteellisen julkaisun kirjoittajana. Lausunnossaan TENK kuitenkin linjasi, että tieteellisen julkaisun tekijäys ulottuu tutkimuksen joka vaiheeseen ja on tekijänoikeutta laajempi. Julkaisun nimettyinä kirjoittajina tutkijat sitoutuvat ottamaan vastuun julkaistun

tutkimuksen sisällöstä ja sen tuloksista. Tutkimuseettisen vastuun tähden ei työsopimuksella voi evätä oikeutta tulla merkityksi kirjoittajaluetteloon, vaikka työsuhteessa tuotetun aineiston omistajuus ja käyttöoikeus siirtyisivätkin yliopistolle.

Mainintaa kirjoittajaluettelossa ei tässä tapauksessa myöskään voinut evätä sillä perusteella, että A ei osallistunut kyseisen artikkelin työstämiseen, sillä TENKille toimitetun aineiston perusteella vaikutti siltä, että hänelle ei tätä mahdollisuutta oltu tarjottu. TENK katsoi, että yliopiston on suoritettava varsinainen tutkinta sen selvittämiseksi, oliko A:n panos kiistanalaisessa tutkimuksessa niin merkittävä, että hänelle olisi tullut tarjota mahdollisuutta osallistua käsikirjoituksen suunnitteluun, kirjoittamiseen, arviointiin ja lopulliseen hyväksymiseen yhtenä artikkelin kirjoittajana.

Lausunto 8 (TENK 2018:8): Hakuasiakirjojen harhaanjohtavuus tuli selvittää

Tohtori A esitti epäilyn, että taidealan professorin tehtävään valitun tohtori B:n hakuasiakirjoissa esiintyi taiteellisten ja tieteellisten ansioiden paisuttelua. Yliopiston suorittaman HTK-esiselvityksen mukaan kyseessä oli kuitenkin huolimattomuus, ei HTK-loukkaus. A oli tyytymätön sekä esiselvityksen lopputulokseen että puolueettomuuteen. Esiselvittäjänä oli toiminut dekaani C, joka oli tehnyt kiistanalaisen tehtävän nimityspäätöksen. TENK katsoi lausunnossaan, että C oli ollut esteellinen toimiessaan esiselvittäjänä, joten suoritettu HTK-prosessi mitätöityi. Tästä syystä yliopiston tuli käynnistää asiassa uusi HTK-prosessi. (TENK 2017:7)

Myös uuden HTK-prosessin perusteella yliopisto katsoi, että ansioitaan esittäessään B ei ollut syyllistynyt HTK-loukkaukseen vaan kyseessä oli epätarkkuuksia. A oli tyytymätön sekä tähän päätökseen että HTK-prosessin rajauksiin ja pyysi niistä TENKiltä lausunnon.

Lausunnossaan TENK totesi, että hakuasiakirjoissa hakijat voivat korostaa omia ansioitaan mutta eivät saa esittää vääriä tietoja. Tässä tapauksessa yliopiston tuli suorittaa varsinainen HTK-tutkinta, koska epäilyä HTK-loukkauksesta ei voitu esiselvityksen perusteella täysin sulkea pois. Tutkintaa ei tullut kuitenkaan kohdistaa tehtävän täyttöprosessiin eikä B:n taiteellisiin ansioihin vaan siihen, esittikö B hakuasiakirjoissaan harhaanjohtavaa tietoa akateemisesta työkokemuksestaan tai julkaisuistaan.

Lausunto 9 (TENK 2018:9): Hankkeen ennakoarviointitarve tuli selvittää varsinaisessa tutkinnassa

Dosentti A katsoi, että humanistisen alan hankkeessa toteutetut haastattelut oli tehty osittain tavalla, joka saattoi aiheuttaa tutkittaville henkistä haittaa. Hän oli itse toiminut

hankkeessa tutkijana. A:n mukaan sekä haastatteluasetelma että haastattelussa käytetty kyselomake olisi tullut arvioida ennakkoon. Hän oli ottanut asian puheeksi hankkeen vastuullisen johtajan kanssa tutkimuksen suunnitteluvaiheessa, mutta tämä oli kieltäytynyt viemästä tutkimusta eettisen ennakkoarviontiin. Kun yliopisto käynnisti asiassa esiselvityksen, oli professori B dosentti A:n mukaan harhauttanut esiselvittäjää toimittamalla selvitykseen muunnellun kyselylomakkeen.

Yliopistossa suoritettu esiselvitys huomioi erilaiset kyselylomakkeet, mutta katsoi, että erot eri versioiden välillä olivat pieniä ja molemmissa versioissa alalle tyypillisiä eikä nähnyt asian vaikuttavan esiselvityksen lopputulemaan. Esiselvityksen mukaan ennakkoarviointi ei myöskään tutkimusasetelman vuoksi olisi ollut tarpeen.

TENKille toimitetun aineiston perusteella jäi kuitenkin vielä epäselväksi se, kuinka tutkittavia informoitiin haastattelutilanteessa ja kuinka tutkimus toteutettiin. Oli mahdollista, että tietoon perustuvan suostumuksen periaate ei tutkimuksessa toteutunut ja että tutkimuksen kyselylomake ja asetelma olisi tullut arvioida eettisesti ennakkoon. Näin ollen TENK katsoi, että yliopiston oli suoritettava varsinainen tutkinta sen selvittämiseksi, olisiko tutkimushankkeelle tullut tehdä ihmistieteen eettinen ennakkoarviointi ennen aineistonkeruuta ja, mikäli näin todetaan, onko kyseessä HTK-loukkaus. Oli myös selvitetävä, kumpaa kyselylomakkeen versiota tutkimuksessa käytettiin ja ovatko HTK-loukkauksen tunnusmerkit tässä yhteydessä täyttyneet.

4 | IHMISTIETEIDEN EETTINEN ENNAKKOARVIOINTI

TENK koordinoi ihmistieteiden alan tutkimuksen eettisen ennakkoarvioinnin toimintaa ja edistää alueellisten ja organisaatiokohtaisten eettisten toimikuntien yhteistyötä.

Vuoden 2018 aikana TENK uudisti ihmistieteen eettisen ennakkoarvioinnin ohjeistuksen. Uudistusta valmisteli TENKin työryhmä, jota johti Tietoarkiston kehittämisspäällikkö **Arja Kuula-Luumi** ja jonka sihteerinä toimi TENKin asiantuntija **lina Kohonen**. Uudistetun ohjeen luonnoksesta pyydettiin marraskuussa lausunnot kaikilta korkeakouluilta, tutkimuslaitoksilta ja muilta vuoden 2009 ohjeen allekirjoittaneilta tahoilta sekä sidosryhmiltä. Lausuntoja saapui yhteensä 46 kappaletta.

TENKin toimisto seuraa ennakkoarvioinnin tilannetta keräämällä vuosittain tietoa toimikuntien käsittelemistä tapauksista ja ylläpitää toimikuntien yhteystietolistaa. TENKin *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset*

periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi -ohjeistukseen oli sitoutunut vuoden 2018 lopussa yhteensä 63 organisaatiota.

Toimikuntien käsittelemien lausuntopyyntöjen määrät ovat jatkaneet kasvuaan. Lausuntoa pyydetään useimmiten tutkimuksen rahoittajan tai julkaisijan vaatimuksesta. Kansainvälisten tutkimushankkeiden lausuntopyynnot on lisääntyneet. Toukokuussa 2018 voimaan tullut EU:n tietosuoja-asetus on aiheuttanut toimikunnille lisätyötä ja nostanut esiin tarpeen saada tutkijoille oma ohjeistus henkilötietojen käsittelystä.

IHMISTIEDEIDEN EETTISTEN TOIMIKUNTIEN KÄSITTELEMÄT TAPAUKSET, LKM	2018	2017	2016	2015	2014
Eettisen ennakkoarvioinnin lausuntopyynnot	468	412	392	341	303
Eettisten toimikuntien antamat lausunnot	457	385	324	295	287
Kielteinen lausunto (ei voitu antaa puoltavaa lausuntoa lainkaan tai lausuntopyyntö on palautettu ehdotettiin korjausvaatimuksin)	13	27	24	24	17
Lausuntoa ei ole annettu (ennakkoarviointia ei katsottu tarpeelliseksi tai lausuntopyyntö ohjattu toiseen toimikuntaan)	26	35	41	25	28
Seurantakyselyyn vastanneiden organisaatioiden lkm	24	30	25	25	20

5 | YHTEISTYÖ, ALOITTEET SEKÄ JULKAISU- JA TIEDOTUSTOIMINTA

Vuonna 2018 TENK esitti, että Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta (SRNK) olisi ryhtynyt toiminnassaan aktiivisesti edistämään hyvää tieteellistä käytäntöä siten, että se olisi allekirjoituksellaan sitoutunut noudattamaan TENKin HTK-ohjetta. Samalla TENK toivoi, että SRNK olisi suositellut tutkimusta rahoittaville jäsenilleen sitoutumista ohjeeseen. Aloite ei tuottanut tulosta.

TENKin jäsenet ja pääsihteeri verkostoituivat ja tiedottivat TENKin toiminnasta pitämällä seminaariesitelmää (LIITE 1) sekä julkaisemalla artikkeleita ja antamalla haastatteluita (LIITE 2).

TENKin jäsenet toimivat aktiivisesti sekä valtakunnallisissa että paikallisissa eettisissä toimikunnissa ja työryhmissä (LIITE 3).

Vastuullinen tiede -hanke ja -sivusto ovat TENKille merkittävä tiedotusväylä, joka saatiin käyttöön vuonna 2018 ja jota tullaan hyödyntämään TENKin tiedotustoiminnassa myös jatkossa.

6 | KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Euroopan kansallisten tutkimuseettisten toimistojen verkosto ENRIO (European Network of Research Integrity Offices) valitsi TENKin pääsihteeri Sanna Kaisa Spoofin puheenjohtajakseen kaudelle 2018–2021. Spoof toimi myös ENRIO:n whistleblowing-työryhmän vetäjänä. ENRIO:n kokoukset järjestettiin Roomassa 9.-11.4.2018 ja Tukholmassa 4.-5.10.2018. Vuoden 2018 lopulla opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi erillisavustuksen TENKin puheenjohtajuuskaudelle ENRIOssa.

TENKin puheenjohtaja Krista Varantola toimi asiantuntijana monissa kansainvälisissä hankkeissa ja työryhmissä, mm. Suomen tiedeakatemioiden edustajana All European Academies ALLEAn tutkimusetiikkaa käsittelevässä Science and Ethics -pysyväiskomiteassa.

ENRIO valitsi pääsihteeri Sanna Kaisa Spoofin puheenjohtajakseen kaudelle 2018–2021. Kuva: Atelier Nyblin

TENKin puheenjohtaja, pääsihteeri ja asiantuntija tekivät vuoden aikana useita kokous- ja opintomatkoja:

- PRINTEGER European Conference on Research Integrity, Bonn 5.-7.2.2018.
- Vastuullisen tieteen opintomatka Lontoo ja Oxford, (vierailut Suomen Lontoon instituutti, COPE, UKRIO), 13.-15.6.2018.
- Meeting of the National Ethics Councils (NEC) Forum, Wien 17.-18.9.2018.
- European Policy Centre (EPC) "Developing an ethical framework for non-medical sciences", Bryssel 13.11.2018.
- Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) ja Whistleblowers Authority Office, Amsterdam 16.-18.12.2018.

7 | HENKILÖSTÖ JA TALOUS

Pääsihteeri Sanna Kaisa Spoofin lisäksi neuvottelukunnan sihteeristössä työskenteli asiantuntija TaT Iina Kohonen sekä osa-aikaisina suunnittelija FM **Terhi Tarkiainen** ja toimistosihteeri KTK **Kaisu Reiss**.

TENKin ja TJNK:n yhteisessä Vastuullinen tiede -hankkeessa työskenteli osa-aikaisena verkkotoimittajana FM **Maija Lähteenmäki** ja koordinaattorina 5.6.2018 alkaen FT **Anni Sairio**.

TENKin sihteeristö työskentelee Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) yhteydessä osoitteessa Snellmaninkatu 13, Helsinki. TSV tarjoaa TENKille talous- ja henkilöstöhallinnon, verkkoyhteydet, tietotekniikkapalveluita sekä toimistotilat. Tieteiden talon tilat ovat maksutta käytettävissä kokouksia ja seminaareja varten.

Tämä toimintakertomus on esitelty tutkimuseettisen neuvottelukunnan kokoukselle 20. maaliskuuta 2019.

Riitta Keiski
Puheenjohtaja

Sanna Kaisa Spoof
Pääsihteeri

LIITE 1

Tutkimusetiikkaan liittynyt opetus, esitelmät ja pyydetyt puheenvuorot

Puheenjohtaja **Krista Varantola**

- Workshop On Open Data. - International Science Council (ICSU), Brysseli 31.1.2018.
- Workshop on Open Access. - All European Academies (ALLEA), Permanent Working Group on Science and Ethics (PWGSE), Brysseli 1.2.2018.
- Bonn Printeger Statement -ohjeen viimeistelyyn osallistuminen. - EU:n Printeger-etiikkaprojektin loppukonferenssi, Bonn 5.–7.2.2018.
- European Code of Conduct for Research Integrity. - Saksan Ombudsman-verkoston vuosikokous, Berliini, helmikuu 2018.
- Human Brain Project -vuosikonferenssiin osallistuminen Ombudsperson-ominaisuudessa, Maastricht 16.–18.10.2018.
- Pro Res – EUn etiikkaprojektin kokoukseen osallistuminen ALLEAn lähettämänä asiantuntijana, Brysseli 13.11.2018.

Varapuheenjohtaja **Pekka Louhiala**

- Kurssi Tutkimusetiikkaa lääke- ja terveystieteilijöille (2 op), Biomedicum, Helsinki 16.1. - 1.2.2018.
- Luento tutkimusetiikasta (1 t), HUS:n tutkimushoitajakoulutus, Lastenkliniikka, Helsinki 1.3.2018.
- Luento tutkimusetiikasta (1 t), HUS:n syöpäklinikan tutkijakoulutus, Helsinki 10.3.2018.

Jäsen **Erika Löfström**

- European Network for Research Ethics and Research Integrity (ENERI) Research Integrity boot camp. - National Research Council (CNR), Rooma 9.-10.4.2018.
- Ethics review boards in social sciences and humanities -työpaja ja Creating a Culture of Integrity through Supervision and Mentoring -työpaja. - National Research Council (CNR), Rooma 9.-10.4.2018.
- Opinnäytetyönohjauksen etiikasta. - Etiikka korkeakouluissa – opetuksen ja tki-toiminnan näkökulmat -seminaari, HAMK, Hämeenlinna 18.4.2018.
- Tekijyys ja vastuullinen tiedeviestintä –luento väitöskirjaohjaajille, Helsingin yliopisto 3.5.2018.

- Ethics in doctoral supervision –seminaari ohjaajille (Larissa Jögin kanssa), Tallinnan yliopisto 4.5.2018.
- Ethics in Educational Research. - The Conference of the International Group for the Psychology of Mathematics Education PME; Plenary at the Early Researcher Day, Umeå 2.7.2018.
- Research ethics Workshop. - Doctoral Summer School, Tallinn University & University of Tartu, Lepanina, 17.8.2018.
- Tutkimusetiikka ihmistieteissä – ennakkoarvioinnin näkökulma. - Tutkimuslaitosten TULANET-verkoston seminaari, Suomen ympäristökeskus, Helsinki 6.9.2018.
- Supervisory afternoon for doctoral thesis supervisors. - Ethical dilemmas in supervisory relationships -seminaari, Oulun yliopisto 17.9.2018
- Välineitä ohjauksen haasteiden käsittelemiseen. - Tieteellisten työprosessien ohjaus -teemapäivä ohjaajille, Oulun yliopisto 27.9.2018.
- Tieteellinen kirjoittaminen ja tekijyys väitöskirjaohjauksessa. - Tieteellisten työprosessien ohjaus -teemapäivä ohjaajille, Oulun yliopisto 18.10.2018.
- Forskningsetik. - Föreläsning på kursen Kvalitativa forskningsmetoder I, Helsingfors universitet 19.10.2018.
- Forskningsetik. - Föreläsning på kursen Kvalitativa forskningsmetoder II, Helsingfors universitet 31.10.2018.
- Components of Research Integrity Infrastructure sekä Means of Scaling up Integrity Efforts. - Conference on Integrity in higher education – challenge for university administrations organized under the project Strengthening Integrity and Combating Corruption in Higher Education. Council of Europe programmatic framework Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey. Budva, Montenegro 5.-6.12.2018.

Pääsihteeri **Sanna Kaisa Spoof**

- Whistleblowing and ENRIO guidelines / Recommendations. - ENRIO:n kokous, Rooma 11.4.2018.
- Säätiöt ja tutkimusetiikka. / The European Code of Conduct for Research Integrity ja suomalainen HTK-ohjeistus. - Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 16.4.2018
- Ajankohtaista tutkimuseettisessä neuvottelukunnassa. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu 18.4.2018.
- Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tiedevilpin valvonta Suomessa. Teknillisten tieteiden akatemia 16.10.2018

- Paneelikeskustelu: Luottamus ja eettisyys kirjastojen, tutkijoiden ja kansalaisten näkökulmasta. – Opetus- ja kulttuuriministeriön Kirjastopäivät 8.11.2018
- TENKin sihteeristön vastaanotto ja Vastuullisen tieteen työpaja. Joensuun yliopisto 10.12.2018
- Hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tiedevilpin valvonta Suomessa. Tampereen yliopisto 12.12.2018

Asiantuntija **Ilina Kohonen**

- Network of Research Integrity Advisers, an example from Finland. - ENRIO workshop on whistleblowing, Helsinki 15.1.2018.
- Authorship in Academic Publishing. - Taiteellisen tutkijan perusvalmiudet for Artist Researchers, Taideyliopiston teatterikorkeakoulu, Helsinki 19.1.2018.
- Attribution guidelines in science. New national recommendation. - Mini-seminar on data-citing, INAR Ecosystems Research Infrastructure, Helsingin yliopisto 21.3.2018.
- Tutkimuksen vastuullinen elinkaari. Mitä jokaisen tutkimuspalveluissa työskentelevän tulisi tietää tutkimuseetiikasta ja avoimesta tieteestä? yhdessä Henriikka Mustajoen ja Riikka Palonkorven kanssa. - Research Service Days 2018 Helsingin yliopisto, Helsinki 23.8.2018.
- Hyvä tieteellinen käytäntö – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia. - Tutkimuseetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö tutkimuslaitosten työssä SYKE, Helsinki 6.9.2018.
- The European Code of Conduct for Research Integrity – uusi eurooppalainen tutkimuseettinen ohje tutkijan käytösoppaana. - Tutkimuseetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö tutkimuslaitosten työssä SYKE, Helsinki 6.9.2018.
- Kenen nimiin? Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositus tekijyydestä sopimiseen. - Tutkimuseetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö tutkimuslaitosten työssä SYKE, Helsinki 6.9.2018.
- Responsible conduct of research. Guidelines and recommendations from the Finnish National Board on Research Integrity. - Taideyliopisto, Helsinki 11.9.2018.
- Hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia. - Tutkimusseminaari, EVIRA, Helsinki 11.9.2018.
- Hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia. - Johtoryhmän kokous, Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet, Ilmatieteen laitos, Helsinki 9.10.2018.
- Guidelines and recommendations from the Finnish National Board on Research Integrity. - Developing an ethical framework for all non-medical sciences – Research funding and ethics. European Policy Center, Brysseli 13.11.2018.

- Tutkimuseettiset kysymykset ja hyvä tieteellinen käytäntö. - Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 20.11.2018.
- Who is the author? What does "authorship" mean? Yhdessä Simo Kyllösen kanssa. - The Doctoral School in Humanities and Social Sciences (HYMY), Helsingin yliopisto, Helsinki 22.11.2018.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja ihmistieteiden eettiset periaatteet. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita ja suosituksia. - Romaniasiaain neuvottelukunnan työvaliokunta, Eduskunta, Helsinki 23.11.2018.

LIITE 2

Tutkimusetiikkaan liittyvät julkaisut ja annetut haastattelut sekä muu tutkimusetiikkaan liittynyt esiintyminen mediassa

Jäsen **Jyrki Kettunen**

- Kettunen J, Kärki A, Näreaho S, Päällysaho S. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset - Tekijän ja ohjaajan apu. AMK-lehti. 2018;2. Haettu 24.5.2018:
<https://uasjournal.fi/puheenvuoro/ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset-tekijan-ja-ohjaajan-apu>
- Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. ARENE 2018.
http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf
- Kettunen J, Vuorinen P, Wallinvirta E. Tutkimusetiikka ja eettinen ennakkoarviointi. Arcada blogi 2018.
- Kettunen J. Selvitä, tarvitsetko tutkimuksellesi luvan. Vastuullinen tiede -sivusto.
<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/selvit%C3%A4-tarvitsetko-tutkimuksellesi-luvan>

Jäsen **Erika Löfström**

- Vehviläinen, S., Löfström, E. & Nevgi, A. Dealing with plagiarism in the academic community: emotional engagement and moral distress. Higher Education, 75, 1, 1-18. DOI 10.1007/s10734-017-0112-6

- Löfström, E. Yritysyhteistyö ihmistieteellisessä tutkimuksessa. Vastuullinen tiede - sivusto. <https://www.vastuullinentiede.fi/?q=fi/tutkimuksen-suunnittelu/yritysyhteisty%C3%B6-ihmistieteellisess%C3%A4-tutkimuksessa> (suomi)
<https://www.vastuullinentiede.fi/en/planning/business-collaboration-non-medical-research-human-participants> (English)
- Löfström, E. Tutkimusetiikan opetus ja oppiminen. Vastuullinen tiede -sivusto. <https://www.vastuullinentiede.fi/?q=fi/tutkimusty%C3%B6/tutkimusetiikan-opetus-ja-oppiminen> (Suomi)
<https://www.vastuullinentiede.fi/en/doing-research/teaching-and-learning-research-integrity> (English)
- Löfström, E. & Pyhältö, K. Tutkimusetiikkaa opitaan väitöskirjaohjauksessa. Vastuullinen tiede -sivusto.
<https://www.vastuullinentiede.fi/?q=fi/tutkimusty%C3%B6/tutkimusetiikkaa-opitaan-v%C3%A4it%C3%B6skirjaohjauksessa>
- STT:n haastattelu opiskelijaplagioinnista 18.5.2019.

Jäsen **Riitta Salmelin**

- Itseplagiointi: miten sitä voi välttää ja miksi itsensä toistaminen voi olla myös hyväksi tieteelle. -Vastuullinen tiede -sivusto.
<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimusty%C3%B6/itseplagiointi-miten-sit%C3%A4-voi-v%C3%A4lt%C3%A4-miksi-itsens%C3%A4-toistaminen-voi-olla-my%C3%B6s-hyv%C3%A4ksi>

Pääsihteeri **Sanna Kaisa Spoof**

- Spoof, Sanna Kaisa: Eettisellä metodilla tiedeyhteisöä vahvistamaan. Kirja-arvostelu: Henriikka Mustajoki ja Arto Mustajoki: A New Approach to Research Ethics. Using Guided Dialogue to Strengthen Research Communities. Routledge 2017. – Tieteessä tapahtuu 1 / 2018.
- Spoof, Sanna Kaisa: Tutkimusetiikan itsesääntelyjärjestelmä. Suomen malli askel askeleelta. - Vastuullinen tiede -sivusto 15.3.2018.
<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/tutkimusetiikan-itses%C3%A4ntelyj%C3%A4rjestelm%C3%A4-%E2%80%93-suomen-malli-askel-askeleelta>
- Haastattelu, Satakunnan Kansa 16.1.2018
- Haastattelu, Uusi Suomi 16.1.2018
- Haastattelu, Svenska YLE 11.4.2018
- Haastattelu, Suomen Kuvalehti 11.4.2018

- Haastattelu, YLE.fi 11.4.2018
- Haastattelu, HS.fi 27.8.2018
- Haastattelu, Lännen Media 27.8.2018
- Haastattelu, STT 27.8.2018
- Haastattelu, Helsingin Sanomat 28.8.2018
- Haastattelu, Satakunnan Kansa 28.8.2018
- Haastattelu, Acatiimi 8/2018
- Haastattelu, Rannikkoseutu 9.11.2018.

LIITE 3

Jäsenyydet tutkimuseettisissä toimielimissä

Puheenjohtaja **Krista Varantola**

- ALLEA Permanent working group on science and ethics, jäsen.

Varapuheenjohtaja **Pekka Louhiala**

- Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan tutkimuseettinen toimikunta, puheenjohtaja.

Jäsen **Jyrki Kettunen**

- Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettinen toimikunta (Arcada, Diak, Humak ja Metropolia), puheenjohtaja.
- Yrkeshögskolan Arcada Ab, Etiska Rådet, puheenjohtaja.

Jäsen **Erika Löfström**

- Helsingin yliopiston ihmistieteiden tutkimuseettisen toimikunta, puheenjohtaja.
- Helsingin yliopiston edustaja LERU-yliopistojen etiikkatyöryhmässä.
- Plagiarism across Europe and Beyond -konferenssin (Efesus, Turkki 9.-11.5.2018) International Scientific Board, jäsen.
- Horizon 2020 (SwafS-02-2018) Project "Paths2Integrity" Advisory Board, jäsen.
- Vertaisarvioija julkaisuissa International Journal for Educational Integrity ja Journal of Moral Education.
- ENERI -hanke (European Network for Research Ethics and Research Integrity) (2016-2019), koulutusta koskevan työpaketin projektipäällikkö.

- VIRT²UE -hanke (Virtue based ethics and Integrity of Research: Train the Trainer program for Upholding the principles of the European code of conduct (2018-2021), projektipäällikkö.
- Strategic Partnership in Higher Education -hanke "Researcher Identity Development", tutkimuseettikoulutuksen ja verkkoresurssin toteutus (2017-2020), vastuullinen tutkija.

Jäsen **Riitta Salmelin**

- Aalto-yliopiston tutkimuseettinen toimikunta (Aalto University Research Ethics Committee), jäsen.
- Nordic Committee on Bioethics, jäsen.

Jäsen **Risto Turunen**

- Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettisen toimikunta, puheenjohtaja.

Pääsihteeri **Sanna Kaisa Spoof**

- European Network of Research Integrity Offices ENRIO, puheenjohtaja 5.10.2018.
- The Pan-European Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education (ETINED) –verkoston ja sen ohjausryhmän jäsen.
- Saamentutkimuksen eettisten ohjeiden neuvottelukunta, jäsen.

ETIIKAN PÄIVÄ 2018: VASTUULLINEN TIEDE

15.3.2018 Tieteiden talo, Helsinki

klo 12.00 Seminaarin avaus

- Tervetuloa, puheenjohtaja **Krista Varantola**, Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK)
- Ajankohtaista TENKistä, pääsihteeri **Sanna Kaisa Spoof**, TENK

klo 12.15 - 13.45 EU:n tietosuoja-asetus ja tutkittavan oikeudet

- Yksityisyyden arvo, professori **Juha Räikkä**, Turun yliopisto
- Tietosuojavaltuutetun tietoisku, ylitarkastaja **Raisa Leivonen**, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Tutkittavien informointi ja suostumuksen pelisäännöt, yliopistotutkija **Karoliina Snell**, Helsingin yliopisto
- Historiantutkimus ja tietosuoja, professori **Kirsi Vainio-Korhonen**, Turun yliopisto
- puheenjohtaja: pääsihteeri **Sanna Kaisa Spoof**, TENK

klo 13.45 - 14.15 Kahvitauko

klo 14.15 - 15.30 Avoin data ja dataetiikka -paneelikeskustelu

- Genomidata, tutkimusprofessori **Markus Perola**, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Alkuperäiskansojen tutkimus, professori **Reetta Toivanen**, Helsingin yliopisto
- Yrityksen näkökulma, johtaja kliininen syöpätutkimus **Tarja Jalava**, Bayer
- puheenjohtaja: varapuheenjohtaja **Katja Bargum**, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK)

klo 15.30 - 16.15 Vastuullinentiede.fi-sivuston julkistus

Uusi tiedeyhteisöä palveleva sivusto, *Vastuullinen tiede – tutkimuseetiikka ja tiedeviestintä Suomessa*, kokoaa yhteen osoitteeseen ajantasaisen tiedon vastuullisesta tieteenä. Sivusto koostuu asiantuntijoiden yleistajuisista artikkeleista. Ne on ryhmitelty tutkimuksen elinkaaren alle: tutkimusidean kehittelystä tutkimusaineiston keräämiseen ja analyysin kautta tulosten julkaisemiseen ja hyödyntämiseen. Sivusto on osa TENKin ja TJNK:n Vastuullinen tiede -hanketta, jonka rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Ministeriön puheenvuoro, kansliapäällikkö **Anita Lehtikainen**, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Sivuston esittely, verkkotoimittaja **Maija Lähteenmäki**, Vastuullinen tiede -hanke
- Puheenjohtajien puheenvuorot: puheenjohtaja **Krista Varantola**, TENK & puheenjohtaja **Risto Nieminen**, TJNK
- moderaattori: pääsihteeri **Reetta Kettunen**, TJNK

klo 16.15 - 18.00 Cocktailtilaisuus

JÄRJESTÄJÄT:

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK), Biotekniikan neuvottelukunta (BTNK), Geenitekniikan lautakunta (GTLK), Suomen tiedeakatemit, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK), Valtakunnallinen lääketieteellinen tutkimuseettinen toimikunta TUKIJA, Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE

Osallistu keskusteluun Twitterissä: #etiikanpäivä #vastuullinentiede

www.etiikanpaiva.fi www.vastuullinentiede.fi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) järjestää lokakuussa kaksi keskustelutilaisuutta TENKin ohjeisiin sitoutuneiden organisaatioiden johdolle ja asiantuntijoille.

Keskustelutilaisuus uudesta eettisen ennakkoarvioinnin ohjeistuksesta

Aika: ma 29.10.2018 klo 13 – 16

Paikka: Tieteiden talo (Kirkkokatu 6, Helsinki)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) uudistaa ihmistieteiden tutkimusmenetelmiä käyttävän tutkimuksen eettisen ennakkoarvioinnin ohjeistuksen vuoden 2018 aikana. Tilaisuudessa keskustellaan uudistuvasta ohjeesta.

Lataa tästä ohjeen luonnos keskustelun 29.10.2018 pohjaksi

Tilaisuus on tarkoitettu ensisijaisesti nykyiseen ohjeistukseen sitoutuneiden korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden johdolle, eettisille toimikunnille, asiantuntijoille ja vastuullisille tutkijoille.

OHJELMA

Klo 13.00 - 14.00

- Tervetuloa – Miksi ihmistieteiden etiikkaa? **Krista Varantola**, puheenjohtaja, TENK
- **Ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi**. **Arja Kuula-Luumi**, kehittämisspällikkö, Tietoarkisto
- keskustelua eettisistä periaatteista

Klo 14.00-14.20 kahvitauko

Klo 14.20 - 16.00

- **Uudet ohjeet ja vanhat käytänteet?** **Risto Turunen**, professori, puheenjohtaja, Itä-Suomen yliopiston tutkimuseettinen toimikunta
- keskustelua eettisten toimikuntien työskentelystä

Lisätietoja: Asiantuntija Iina Kohonen, p. 040 549 2262, [tenk\(AT\)tenk.fi](mailto:tenk(AT)tenk.fi)

Keskustelutilaisuus hyvän tieteellisen käytännön loukkausepäilyjen käsittelyprosessin kehittämisestä

Aika: ti 30.10.2018 klo 13 – 16

Paikka: Tieteiden talo (Kirkkokatu 6, Helsinki)

Tilaisuudessa keskustellaan TENKin *Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK) ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen* -prosessista ja sen kehittämistarpeista sekä HTK-loukkausepäilyiden ilmoittamista varten suunnitellusta lomakkeesta.

Tilaisuus on tarkoitettu ensisijaisesti TENKin HTK-ohjeeseen sitoutuneiden korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden johdolle, HTK-prosesseja käsitteleville lakimiehille ja muille asiantuntijoille sekä tutkimusetiikan tukihenkilöille.

OHJELMA

Klo 13.00 - 14.00

- TENKin HTK-ohje 25 vuotta. Entäs sitten? **Krista Varantola**, puheenjohtaja, TENK
- **HTK-prosessin kehittämistarpeet**. **Sakari Melander**, varadekaani, kanslerin sihteeri, Helsingin yliopisto
- keskustelua

Klo 14.00 - 14.20 kahvitauko

Klo 14.20 - 16.00

- **Tutkimusetiikan tukihenkilön tehtävät HTK-loukkausta epäiltäessä**. **Iina Kohonen**, asiantuntija, TENK
- **HTK-prosessin vaiheet ja TENKin käytännön neuvot. Ajankohtaisina esimerkkeinä tarkastettavaan väitöskirjaan kohdistuva HTK-loukkausepäily, esitarkastajan valinta ja HTK-päätösasiakirjan muotoilu**. **Sanna Kaisa Spoof**, pääsihteeri, TENK
- keskustelua
- TENKin suositus HTK-loukkausepäilyjen ilmoittamisessa käyttöön otettavasta lomakkeesta.
- keskustelua ja iltapäivän yhteenveto

Lisätietoja: Pääsihteeri Sanna Kaisa Spoof, p. 050 594 1909, [tenk\(AT\)tenk.fi](mailto:tenk(AT)tenk.fi)